

Det kongelige olje- og energidepartementet

Postboks 8148 Dep
0033 OSLO

Vår saksbehandler
Hans Børte
Telefon 22055574
E-post Hans.Borte@akershus-f.kommune.no

Vår dato
18.02.2005
Deres dato
01.12.2004

Vår referanse
04/12957/009 S10 &13
Deres referanse
04/1994

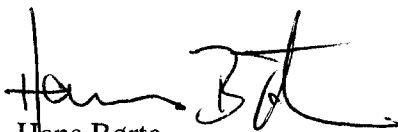
NOU 2004:26 HJEMFALL - HØRINGSUTTALELSE

Akershus fylkesting behandlet sak 1/05 *Høring – NOU 2004:26 Hjemfall* i sitt møte 17.02.2005, og fattet følgende vedtak:

- 1 *Vannkraften representerer verdier av stor nasjonal betydning. Hjemfallsutvalgets mandat har vært for begrenset til at det gir grunnlag for å foreta vesentlige endringer i rammevilkårene for forvaltningen av vannkraftressursene.*
- 2 *Regjeringen må innlede forhandlinger med ESA for å få avklart hvilket handlingsrom som er tilgjengelig i forhold til EØS-avtalen.*
- 3 *Eventuelle endringer i reglene må ikke undergrave mulighetene for å opprettholde et fortsatt sterkt offentlig eierskap i kraftbransjen.*
- 4 *Dersom hjemfall innføres for offentlig eide kraftverk må eierne få full erstatning i samsvar med reglene i Grunnloven § 105.*
- 5 *Ingen av modellene Hjemfallsutvalget har lansert er gode.*

Vedlagt følger utskrift av saksprotokollene fra behandlingen i fylkestinget og fylkesutvalget samt fylkesrådmannens saksforelegg i sak 1/05.

Med vennlig hilsen

Hans Børte
rådgiver

Saksprotokoll

Saken er behandlet i:

Utvalg: Fylkesting

Møtedato: 17.02.2005

Sak/notat: Sak 0001/05 Arkivsak: 04/12957/010/S01 &13

Tittel: HØRING - NOU 2004:26 HJEMFALL

Utvalgets behandling:

Forslag:

Representanten Ivar Ueland gjenopptok Nils Aage Jegstads alternative forslag fra fylkesutvalget:

1. Fylkestinget mener ordningen med hjemfallsrett må videreføres for å sikre de store nasjonale interessene som ligger i vannkraftressursene.
2. Fylkestinget mener at hjemfallsrettet må ha en innretning som likestiller private og offentlige eiere.
3. I et internasjonalt energimarked må det kunne åpnes for utenlands eierskap/leie også i denne delen av energisektoren.

Representanten Ivar Ueland (H) gjenopptok videre Nils Aage Jegstads endringsforslag i fylkesutvalget:

2. Regjeringen må avklare ytterligere hvilket handlingsrom som er tilgjengelig i forhold til EØS
4. Dersom hjemfall innføres for offentlig eide kraftverk må ulike former for kompensasjon avklares.
5. *(som fylkesrådmannens opprinnelige innstilling, punkt 5, 2. og 3 setning)*
Dette gjelder også transaksjonsalternativet, selv om dette synes å ivareta samfunnsmessige interesser i noe større grad enn de andre. Dette forutsetter at det suppleres med f.eks fornuftige utleieordninger, slik at det ikke hindrer fornuftige strukturendringer i bransjen.

Votering:

1. Ueland gjenopptatte alternative forslag punkt 1 fikk 11 stemmer og falt.
2. Fylkesutvalgets innstilling punkt 1 ble enstemmig vedtatt
3. Ueland gjenopptatte alternative forslag punkt 2 fikk 11 stemmer og falt.
4. Fylkesutvalgets innstilling punkt 2 ble vedtatt med 32 mot 11 stemmer.

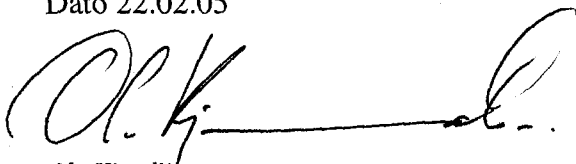
5. Ueland gjenopptatte endringsforslag punkt 2 fikk 11 stemmer og falt.
6. Ueland gjenopptatte alternative forslag punkt 3 fikk 11 stemmer og falt.
7. Fylkesutvalgets innstilling punkt 3 ble vedtatt med 32 mot 11 stemmer.
8. Ueland gjenopptatte endringsforslag punkt 4 fikk 11 stemmer og falt.
9. Fylkesutvalgets innstilling punkt 4 ble vedtatt med 32 mot 11 stemmer .
10. Fylkesutvalgets innstilling punkt 5 ble enstemmig vedtatt.
11. Fylkesrådmannens opprinnelige innstilling punkt 5 , 2. og 3. setning fikk 11 stemmer og falt.

Utvalgets vedtak:

- 1 *Vannkraften representerer verdier av stor nasjonal betydning. Hjemfallsutvalgets mandat har vært for begrenset til at det gir grunnlag for å foreta vesentlige endringer i rammevilkårene for forvaltningen av vannkraftressursene.*
- 2 *Regjeringen må innlede forhandlinger med ESA for å få avklart hvilket handlingsrom som er tilgjengelig i forhold til EØS-avtalen.*
- 3 *Eventuelle endringer i reglene må ikke undergrave mulighetene for å opprettholde et fortsatt sterkt offentlig eierskap i kraftbransjen.*
- 4 *Dersom hjemfall innføres for offentlig eide kraftverk må eierne få full erstatning i samsvar med reglene i Grunnloven § 105.*
- 5 *Ingen av modellene Hjemfallsutvalget har lansert er gode.*

Rett kopi bekreftes.

Dato 22.02.05

Ole Kjendlie

Saksprotokoll

Saken er behandlet i:

Utvalg: Fylkesutvalg

Møtedato: 10.02.2005

Sak/notat: Sak 0007/05 Arkivsak: 04/12957/007/S01 &13

Tittel: HØRING - NOU 2004:26 HJEMFALL

Utvalgets behandling:

Forslag:

Representanten Nils Aage Jegstad (H) fremmet følgende alternative til fylkesrådmannens innstilling:

1. Fylkestinget mener ordningen med hjemfallsrett må videreføres for å sikre de store nasjonale interessene som ligger i vannkraftressursene.
2. Fylkestinget mener at hjemfallsrettet må ha en innretning som likestiller private og offentlige eiere.
3. I et internasjonalt energimarkedet må det kunne åpnes for utenlands eierskap/leie også i denne delen av energisektoren.

Representanten Nils Aage Jegstad (H) fremmet følgende endringsforslag til fylkesrådmannens innstilling:

2. Regjeringen må avklare ytterligere hvilket handlingsrom som er tilgjengelig i forhold til EØS
4. Dersom hjemfall innføres for offentlig eide kraftverk må ulike former for kompensasjon avklares.

Representanten Erlend Helle fremmet forslag om å beholde kun 1.setning i fylkesrådmannens innstilling punkt 5.

Votering:

1. Jegstads alternative forslag punkt 1 fikk 4 stemmer (H) og falt.
2. Fylkesrådmannens innstilling punkt 1 ble vedtatt med 7 mot 5 stemmer (H + Frp).
3. Jegstads alternative forslag punkt 2 fikk 4 stemmer (H) og falt.
4. Fylkesrådmannens innstilling punkt 2 ble vedtatt med 7 mot 5 stemmer (H + Frp).
5. Jegstads endringsforslag punkt 2 fikk 4 stemmer (H) og falt.
6. Jegstads alternative forslag punkt 3 fikk 4 stemmer (H) og falt.
7. Fylkesrådmannens innstilling punkt 3 ble vedtatt med 7 mot 5 stemmer (H + Frp).
8. Jegstads endringsforslag punkt 4 fikk 4 stemmer (H) og falt.
9. Fylkesrådmannens innstilling punkt 4 ble vedtatt med 7 mot 5 stemmer (H + Frp).

10. Fylkesrådmannens innstilling punkt 5, 1.setning ble enstemmig vedtatt.
11. Fylkesrådmannens innstilling punkt 5, forøvrig fikk 5 stemmer (H + Frp) og falt.

Utvalgets vedtak:

- 1 *Vannkraften representerer verdier av stor nasjonal betydning. Hjemfallsutvalgets mandat har vært for begrenset til at det gir grunnlag for å foreta vesentlige endringer i rammevilkårene for forvaltningen av vannkraftressursene.*
- 2 *Regjeringen må innlede forhandlinger med ESA for å få avklart hvilket handlingsrom som er tilgjengelig i forhold til EØS-avtalen.*
- 3 *Eventuelle endringer i reglene må ikke undergrave mulighetene for å opprettholde et fortsatt sterkt offentlig eierskap i kraftbransjen.*
- 4 *Dersom hjemfall innføres for offentlig eide kraftverk må eierne få full erstatning i samsvar med reglene i Grunnloven § 105.*
- 5 *Ingen av modellene Hjemfallsutvalget har lansert er gode.*

Rett kopi bekreftes.

Dato 11.02

Björg I. Barslund

Björg I. Barslund

Arkivsaksnr.: 04/12957/001-S01 &13

Fylkesting
Fylkesutvalg

Sak 0001/05
Sak 0007/05

Møtedato:
17.02.2005
10.02.2005

HØRING - NOU 2004:26 HJEMFALL

Innstilling:

- 1 *Vannkraften representerer verdier av stor nasjonal betydning. Hjemfallsutvalgets mandat har vært for begrenset til at det gir grunnlag for å foreta vesentlige endringer i rammevilkårene for forvaltningen av vannkraftressursene.*
- 2 *Regjeringen må innlede forhandlinger med ESA for å få avklart hvilket handlingsrom som er tilgjengelig i forhold til EØS-avtalen.*
- 3 *Eventuelle endringer i reglene må ikke undergrave mulighetene for å opprettholde et fortsatt sterkt offentlig eierskap i kraftbransjen.*
- 4 *Dersom hjemfall innføres for offentlig eide kraftverk må eierne få full erstatning i samsvar med reglene i Grunnloven § 105.*
- 5 *Ingen av modellene Hjemfallsutvalget har lansert er gode. Dette gjelder også transaksjonsalternativet, selv om dette synes å ivareta samfunnsmessige interesser i noe større grad enn de andre. Dette forutsetter at det suppleres med f.eks fornuftige utleieordninger, slik at det ikke hindrer fornuftige strukturendringer i bransjen.*

Viktige punkter i saken

Hjemfallsutvalget har hatt et svært snevert mandat og utredningen bærer preg av det. Utvalget foreslår dramatiske endringer i rammevilkårene for praktisk talt hele kraftbransjen, uten at det fra sentralt politisk hold er avklart hva som skal være de overordnede målene for reguleringsregimet. Først når målene er kjent og handlingsrommet bl.a i forhold til EØS-avtalen er avklart, er det naturlig å begynne arbeidet med å finne hensiktsmessige ordninger.

Offentlig styring og kontroll med vannkraftressursene er viktig, men dette kan ivaretas minst like godt av kommunale og fylkeskommunale eiere som av staten. Dette har også hittil vært begrunnelsen for at bestemmelsene om hjemfall ikke har omfattet offentlig eide vannfall. Det er vanskelig å se noe argument som endrer denne begrunnelsen.

Flertallsforslaget innebærer omfattende verdioverføring fra kommunesektoren til staten, fra eierkommuner/-fylkeskommuner til vertskommuner/-regioner, og fra det offentlige til private eiere. Dersom dette skulle bli vedtatt må eierkommuner og -fylkeskommuner få full erstatning.

Ingen av modellene Hjemfallsutvalget har lansert er gode. Dette gjelder også transaksjonsalternativet, selv om dette synes å ivareta samfunnsmessige interesser i noe større grad enn de andre. Dette forutsetter at det suppleres med f.eks fornuftige utleieordninger, slik at det ikke hindrer fornuftige strukturendringer i bransjen.

I spørsmål av så stor nasjonal betydning som det her dreier seg om bør behov, konsekvenser og alternativer utredes langt grundigere enn det som hittil er gjort.

Saksredegjørelse

Bakgrunn

Offentlig eide kraftverk gis etter gjeldende industrikonsesjonslov og vassdragsreguleringslov konsesjon uten tidsbegrensning, mens private gis konsesjon for et begrenset tidsrom (inntil 60 år). Etter utløpet av konsesjonsperioden, er hovedregelen at kraftanlegget hjemfaller til staten, dvs. at staten vederlagsfritt overtar konsesjonærenes fallretter og anlegg. Offentlig eide kraftverk er ikke underlagt regler om hjemfall.

I "Letter of formal notice concerning the acquisition of waterfalls in Norway" datert 27. juni 2001 konkluderer EFTAs overvåkningsorgan ESA med at de norske hjemfallsreglene er i strid med EØS-avtalens forbud mot restriksjoner på etableringsadgangen og forbudet mot restriksjoner på overføringen av kapital mellom EØS-land.

Norske myndigheter ved Olje- og energidepartementet (OED) imøtegaikk ESAs syn i brev av 28. november 2001. I uttalelse datert 20. februar 2002 opprettholdt ESA tidligere innvendinger, og Norge ble gitt en frist på to måneder til å bringe regelverket i samsvar med uttalelsen. OED varslet ESA i brev av 19. april 2002 om at det ville bli fremmet et lovendringsforslag og at en lovendring antakelig kunne tre i kraft 1. januar 2003. Det ble i brevet presisert at Norge anser det gjeldende regelverk for å være i overensstemmelse med EØS-avtalen.

OED sendte forslag til endringer i industrikonsesjonsloven og vassdragsreguleringsloven på høring 29. november 2002 med høringsfrist 31. mars 2003. Forslaget førte til betydelig debatt og et massivt krav om en grundigere utredning fra et bredt sammensatt utvalg. Kravet ble tatt til følge, og Hjemfallsutvalget ble nedsatt ved kongelig resolusjon 4. april 2003.

Hjemfallsutvalget la fram sin innstilling, NOU: 26 *Hjemfall*, den 30. november 2004. OED sendte innstillingen på høring 1. desember 2004. Høringsfristen er 1. mars 2005.

Styret i Akershus Energi AS behandlet sak B 4/05 *Høringsuttalelse – NOU 2004: 26 Hjemfall* i sitt møte 26. januar 2005. Styrets enstemmig vedtatte høringsuttalelse følger som vedlegg 1.

Gjeldende regler

Industrikonsesjonsloven fastlegger konsesjonsplikt ved erverv av eiendomsrett eller bruksrett til vannfall (fall eller stryk) samt erverv av langsiktig disposisjonsrett til slike vannfall, mens Vassdragsreguleringsloven fastlegger konsesjonsplikt ved vassdragsreguleringer. Lovene inneholder detaljerte regler om hvilke vilkår som skal eller kan settes som en forutsetning for å gi konsesjon til erverv eller regulering av vannfall.

Et viktig skille i Industrikonsesjonsloven og Vassdragsreguleringsloven går mellom privat/utenlandsk eide (mer enn 1/3 privat/utenlandsk eierskap) og offentlig eide kraftverk (minst 2/3 offentlig eierskap). Mens offentlig eide kraftverk gis konsesjon uten tidsbegrensning, gis private konsesjon for en periode på inntil 60 år. Etter utløpet av

konsesjonsperioden fastsetter Industrikonsesjonsloven at staten vederlagsfritt *skal* overta konsesjonærenes rettigheter og plikter (fallretter og anlegg). Etter Vassdragsreguleringsloven har staten ved utløpet av reguleringskonsesjonen *rett til* å kreve hjemfalt *"uten godtgjørelse reguleringsanlegget med tilliggende grunn og rettigheter og med de bygninger og andre innretninger som er oppført av hensyn til reguleringen"*. Denne overføringen av eiendom betegnes som hjemfallsrett. Ved hjemfall har kraftkommunene krav på inntil en tredel av verdien av kraftverkene.

Når det gjenstår mindre enn 25 år av konsesjonstiden, åpner Industrikonsesjonsloven for at det kan inngås avtale om *foregrepet hjemfall* med tilbakesalg, eller leie for en ny periode på 50 år. Foregrepet hjemfall innebærer at det inngås avtale mellom konsesjonæren og staten om at anleggene hjemfaller umiddelbart, mot at konsesjonæren gis anledning til å kjøpe eller leie anleggene tilbake for en ny konsesjonsperiode. Bakgrunnen for ordningen var at hjemfallsretten kunne gjøre det bedriftsøkonomisk ulønnsomt å foreta samfunnsøkonomisk lønnsomme investeringer i kraftverkene mot slutten av konsesjonsperioden.

Industrikonsesjonsloven har bestemmelser om statlig forkjøps- og fortrinnsrett til konsesjonspliktige rettigheter. Gjennom forkjøpsretten kan rettighetshaver tre inn i eventuelle kjøpsavtaler og overta den opprinnelige kjøpers rettigheter og forpliktelser etter avtalen. Fortrinnsretten medfører på tilsvarende måte at rettighetshaver kan tre inn som part i en bruksleiekontrakt. Fylkeskommuner og kommuner har henholdsvis sekundær og tertiær fortrinnsrett og fylkeskommuner sekundær forkjøpsrett. Dagens bestemmelser om forkjøpsrett gjelder bare ukonsederte vannfall.

I både Industrikonsesjonsloven og Vassdragsreguleringsloven inngår vilkår om konsesjonskraft, konsesjonsavgift og næringsfond. Bakgrunnen for bestemmelsene om konsesjonskraft var at kommunene skulle være sikret tilstrekkelig kraft til alminnelig kraftforsyning til en rimelig pris. Konsesjonsavgiften fastsettes skjønsmessig for hver konsesjon basert på skadeomfang, utbyggingens lønnsomhet og utbyggers økonomi. Næringsfond blir normalt fastsatt i henhold til kraftproduksjonen og ulempene utbyggingen forårsaker.

Offentlig eide kraftverk står for om lag 88 prosent av norsk vannkraftproduksjon. Konsesjonsplikt (uten hjemfall) for offentlig eide kraftverk ble først innført i 1967. Ved senere erverv har de offentlige produsentene fått unntak for konsesjonsbehandling. De fleste kraftprodusenter i Norge er derfor konsesjonsfrie i forhold til Industrikonsesjonsloven.

Hjemfall ble først lovfestet i 1909. Privat kraftproduksjon ervervet før dette er ikke underlagt slike regler. Det er derfor ikke mer enn 6-7 prosent av norsk kraftproduksjon som i dag er omfattet av regler om hjemfall.

Olje- og energidepartementets forslag fra 2002

Hovedpunkter i OEDs forslag:

- Konsesjon og hjemfall 75 år etter lovendringstidspunkt for alle offentlig eide vannfall.
- Ikke erstatning til de berørte statsforetak, fylkeskommuner, kommuner og offentlige selskap, men kompensasjon til private minoritetseiere i offentlige selskap.

- Bestemmelsene om forkjøps- og fortrinnsrett ved salg eller utleie av vannfall som ikke tidligere har vært konsesjonsbehandlet, oppheves.

Forslaget ville i flg. OED legge til rette for utviklingen av et effektivt marked for eierskap til vannfall og kraftverk, og føre til et system som er enkelt å administrere og som er transparent og forutsigbart.

De kraftige reaksjonene på høringsforslaget førte til at departementet besluttet å nedsette et bredere sammensatt utvalg som skulle utrede saken. Høringsrunden på OEDs opprinnelige forslag ble likevel gjennomført.

Styret i Akershus Energi (AE) behandlet sak 6/03 *Høringsuttalelse – endring av hjemfallsregler* i sitt møte 20. februar 2003. Styrets vurdering var i korthet følgende:

- AE går mot OEDs forslag til endring av reglene om hjemfall. Verken forslaget eller alternative løsninger er på langt nær godt nok utredet.
- Dersom forslaget likevel blir vedtatt, har eierne/bransjen krav på full erstatning. Alternativet kan bli årelange rettslige konflikter.

AEs styre mente videre at utvalget som nedsettes bl.a. bør:

- Foreta en gjennomgripende vurdering av behovet for å endre dagens lovverk.
- Ut fra ovenstående utrede de ulike alternativene og deres ulike konsekvenser for de involverte parter.
- Gjøre en mest mulig helhetlig gjennomgang av kraftbransjens rammevilkår slik at eventuelle endringer i Industrikonsesjonsloven og Vassdragsreguleringsloven, også sees i sammenheng med eventuelle endringer i kraftbeskatningen.

Fylkestinget behandlet sak 10/03 *Endringer i industrikonsesjonsloven og vassdragsreguleringsloven - høring* i sitt møte 11. mars 2003, og fattet følgende vedtak:

- 1 *Departementets forslag til endringer i reglene om hjemfall, slik det nå foreligger, har vesentlige svakheter. Dersom det skulle bli vedtatt vil konsekvensene, særlig for kommunale og fylkeskommunale kraftverkseiere, være dramatiske. Forslaget om at staten uten vederlag skal overta kraftverkene etter 75 år innebærer at kommunesektoren tappes for enorme verdier. Dette er, slik fylkestinget ser det, uakseptabelt.*
- 2 *I spørsmål av så stor nasjonal betydning som det her dreier seg om, bør konsekvenser og alternativer utredes langt grundigere enn det som hittil er gjort. Fylkestinget er derfor tilfreds med at OED nå har besluttet å nedsette et bredt sammensatt utvalg. Utvalget bør, i tillegg til å vurdere behovet for å endre dagens lovverk, utrede mulige alternativer og konsekvenser for alle berørte parter. Forholdet til Grunnlovens § 105 bør også vurderes nærmere.*

Hjemfallsutvalgets sammensetning og mandat

Advokat Tor Vestbakke har ledet Hjemfallsutvalget. Utvalget har for øvrig bestått av tre representanter fra staten, en representant fra hver av Energibedriftenes landsforening (EBL),

Prosessindustriens Landsforening (PIL), Samarbeidande kraftfylke (SKF), Landssamanslutninga av vasskraftkommunar (LVK), Kommunenes Sentralforbund (KS) og Landsorganisasjonen (LO) samt to uavhengige representanter.

Utvalget har hatt som oppgave å utrede en videreført hjemfallsordning og utformingen av denne. Utvalget skulle også vurdere behovet for endringer i det nåværende hjemfallsregimet og konsekvensene av å oppheve hjemfallsinstituttet. Utvalget skulle ikke fremme forslag som berørte vannfall som er ervervet før 1909 da regler om hjemfall første gang ble tatt inn i lovgivningen. Utvalget skulle heller ikke behandle spørsmålet om erstatningsplikt etter Grunnloven § 105 eller foreslå opphevelse av hjemfall.

Hjemfallsutvalgets innstilling

Utvalget har ikke klart å samle seg om en felles innstilling. I mange vesentlige spørsmål er utvalget splittet i tre fraksjoner. Sammendrag av innstillingen følger som vedlegg 2.

Flertallet (utvalgets leder, de to uavhengige og representantene fra EBL, PIL og SKF) foreslår følgende:

- Lovendringsmodell. Like regler for alle eiere av vannkraftverk.
- Partielt hjemfall 75 år etter lovendring slik at 2/3 av verdiene hjemfaller til staten. Opprinnelig eier beholder eiendomsrett til 1/3 av verdiene og får rett til å drive anlegget videre sammen med staten
- Nåværende private eiere får sine tidsbegrensede konsesjoner forlenget med 75 år fra lovendringstidspunktet. Totalhjemfall omgjøres til partielt hjemfall.
- 1/3 av verdiene ved et hjemfall tilbakeføres fra staten til vertskommuner og vertsregion

Ett mindretall (statens representanter) foreslår følgende:

- Tradisjonelt hjemfall, dvs. dagens ordning med totalhjemfall, for alle. Alle verdier overføres til staten ved et hjemfall, mot en kompensasjon på 20 prosent
- Verdier tilbakeføres bare til vertskommune, ikke til en større region
- Konsesjonsvilkår for nåværende private eiere endres ikke

Ett annet mindretall (representantene for LVK, KS og LO) foreslår følgende:

- Transaksjonsmodell. Kommuner og fylkeskommuner beholder sin evigvarende konsesjon til kraftanleggene til de selv velger å selge. Nye eiere pålegges vilkår om hjemfall.
- Subsidiært forslag: Kompensasjon for hjemfall skal bare gis til eiere som også var eiere ved lovendring. Disse skal gis kompensasjon på 45 prosent.
- Hjemfall etter maksimum 60 år
- Konsesjonsvilkår for private eiere endres ikke
- 1/3 av verdiene ved et hjemfall tilbakeføres fra staten til vertskommuner og vertsregion

Et enstemmig utvalg foreslår å videreføre adgangen til foregrepet hjemfall. Utvalget er også enig om at alle eiere skal ha adgang til utleie av kraftproduksjon.

Sentrale problemstillinger

Forvaltning av naturressurser

Bakgrunnen for innføringen av hjemfallsinstituttet i 1909 var at man ville sikre nasjonal kontroll med en ressurs av stor nasjonaløkonomisk betydning. Fram til i dag har det vært et sterkt offentlig eierskap til vannkraftressursene ligget til grunn for norsk energipolitikk. Om dette sier f.eks. regjeringen Bondevik I følgende i Stmeld nr 29 (1998-99) *Om energipolitikken*:

Regjeringen legger avgjørende vekt på å opprettholde et sterkt offentlig eierskap til kraftforsyningen. Eierskapet kommer i tillegg til alle de andre styringsredskapene som myndighetene rår over. Dette gir oss stor handlefrihet i styringen av våre vannkraftressurser. Eierskapet gir også styringsmuligheter utover det som følger av konsesjonslovgivningen.

EØS-avtalen

Det er ikke endelig avklart om gjeldende bestemmelser om hjemfall strider mot EØS-avtalens regler. ESA mener bestemmelsene er i strid med avtalens regler om fri etableringsrett og fri bevegelse av kapital. OEDs offisielle standpunkt har vært at konsesjonsbestemmelsene gjelder forvaltning av naturressurser og at dette faller utenfor EØS-avtalens virkeområde. Det foreligger flere juridiske utredninger om temaet, men ingen samstemt konklusjon.

Det er ikke fra statens side tatt initiativ til forhandlinger med ESA med sikte på å avklare hvilket handlingsrom som er tilgjengelig i forhold til EØS-avtalen. Utvalget har heller ikke søkt slik klargjøring. Utvalgets EØS-utreder har bare vurdert hvorvidt de lanserte forslagene til hjemfallsregime er i samsvar med EØS-avtalen.

Grunnlovens § 105

Grunnlovens § 105 krever at det skal ytes full erstatning ved eiendomsavståelser. Juridisk ekspertise synes uenige om hvorvidt dette innebærer at staten ved hjemfall har plikt til å yte erstatning til berørte offentlige eiere. I høringsuttalelsen til OEDs 2002-forslag ba fylkestinget spesielt om at (det da ennå ikke oppnevnte) Hjemfallsutvalget også måtte vurdere forholdet til Grunnlovens § 105 ved innføring av hjemfall for offentlige eiere.

Utvalgets mandat har beklageligvis ikke omfattet en rettslig vurdering av erstatningsspørsmålet.

Uavhengig av grunnlovens bestemmelser om erstatning taler rimelighetshensyn for at offentlige eiere får full kompensasjon ved hjemfall.

Dersom Stortinget vedtar en hjemfallsordning uten full kompensasjon til offentlige eiere, bør det vurderes å fremme rettslig krav om erstatning etter Grl § 105.

Konfiskering av verdier fra offentlige eiere

Utvalgets flertall foreslår tidsbegrenset konsesjon og partielt hjemfall for alle vannfall (unntatt de som ble ervervet før 1909) 75 år etter lovendringstidspunkt. Det foreslås at 2/3 hjemfaller

til staten og en tredel beholdes av eier (eventuelt at eier kompenseres tilsvarende 1/3 av verdien). Av de hjemfalte 2/3 foreslås halvparten tilbakeført til vertskommune og vertsregion.

For offentlige eiere er flertallsforslaget mindre drastisk enn forslaget fra OED i 2002 som ikke la opp til noen kompensasjon for kommunale og fylkeskommunale eiere. 1/3 er tross alt mer enn ingenting. Likevel er forslaget urimelig og uakseptabelt. Forslaget innebærer inndraging av markedsverdier på over 200 mrd. kr.

Utbyggingen av vannkraften er finansiert lokalt av kommuner og fylkeskommuner. I mange år var dette en tyngende post på budsjettene. Eksempelvis utgjorde overføringer til Akershus Energiverk ca halvparten av fylkeskommunens budsjett i flere år i mellomkrigstiden.

Gavepakke til private eiere

Privat eide vannfall er i dag undergitt tidsbegrenset konsesjon og totalhjemfall etter 60 år. Utvalgets flertall foreslår at eksisterende konsesjoner forlenges og hjemfallsvilkår modereres, slik at anleggene hjemfaller med 2/3 75 år etter lovendringstidspunktet. Dette er en gavepakke til private som det er vanskelig å forstå hensikten med.

Flertallsforslaget innebærer omfattende verdioverføring fra kommunesektoren til staten, fra eierkommuner/-fylkeskommuner til vertskommuner/-regioner, og fra det offentlige til private eiere.

Regionalpolitisk betydning

Et flertall av energibedriftene er i dag eid av fylkeskommuner og kommuner. Bedriftene er et viktig instrument for verdiskapning i distriktene. De regionalpolitiske virkningene av at staten konfiskerer 2/3 av eiendomsretten er ikke utredet, men at det får konsekvenser for videre eierskap, og evne / vilje til satsning synes ganske opplagt. Regelverket og næringspolitikken bør i stedet legge forholdene til rette for vitale og desentraliserte enheter som kan bidra til lokal / regional næringsutvikling og verdiskapning.

Salgspress

Fordi verdien av anleggene gradvis blir redusert etter hvert som tidspunktet for hjemfall nærmer seg, vil flertallsforslaget innebære et sterkt salgspress på dagens offentlige kraftverkseiere. For å minimalisere verditapet vil det være fornuftig å selge relativt raskt etter lovendringen. En sannsynlig følge av forslaget vil derfor være at store deler av norsk vannkraftproduksjon legges ut for salg. Hvilke følger dette vil få for eierstrukturen i bransjen er ikke usikkert, men det er grunn til å anta at andelen av norsk offentlig eierskap blir vesentlig redusert.

Mer kortsiktige eiere

Etter hvert som tidspunktet for hjemfall nærmer seg vil incentivet til å investere i langsiktige og lønnsomme prosjekter forsvinne. Dette kan føre til at samfunnsøkonomisk, men ikke bedriftsøkonomisk, lønnsomme investeringer ikke blir foretatt. Forslaget kan dermed føre til en utvikling der kraftnæringen blir en næring hvor maksimal melking av verdier frem til hjemfall blir prioritert fremfor teknologiutvikling, vedlikehold og kompetanseoppbygging.

Ved hjemfallstidspunktet blir eierne sittende med gjelden mens verdiene overføres til staten. Dette reduserer selskapenes evne til å betale utbytte til eierne i tiden før hjemfall. Samtidig kan det ytterligere forsterke muligheten for at en del kraftselskap utelukkende må fokusere på relativt snevre økonomiske forhold uten mulighet til nyskapning og langsiktig tenkning.

Uthuling av hjemfallsinstituttet

Flertallets forslag om partielt hjemfall innebærer at private eiere blir sittende med eierskapet til 1/3 av verdiene etter hjemfall og med rett til å drive anleggene videre sammen med staten. Dette er en uthuling av hjemfallsinstituttet, som jo har hatt til hensikt å sørge for at det offentlige skal ha full kontroll over vannkraftressursene.

Strukturendringer

Det er viktig at det velges ordninger som ikke er til hinder for fornuftige strukturendringer i kraftbransjen. I den forbindelse er det positivt at et samlet utvalg går inn for at alle eiere skal ha adgang til utleie av kraftproduksjon. Videre bør ikke mulighetene for fusjoner reduseres.

Konklusjon

Hjemfallsutvalget har hatt et svært snevert mandat og utredningen bærer preg av det. Utvalget foreslår dramatiske endringer i rammevilkårene for praktisk talt hele kraftbransjen, uten at det fra sentralt politisk hold er avklart hva som skal være de overordnede målene for reguleringsregimet. Først når målene er kjent og handlingsrommet bl.a i forhold til EØS-avtalen er avklart, er det naturlig å begynne arbeidet med å finne hensiktsmessige ordninger.

Offentlig styring og kontroll med vannkraftressursene er viktig, men dette kan ivaretas minst like godt av kommunale og fylkeskommunale eiere som av staten. Dette har også hittil vært begrunnelsen for at bestemmelsene om hjemfall ikke har omfattet offentlig eide vannfall. Det er vanskelig å se noe argument som endrer denne begrunnelsen.

Flertallsforslaget innebærer omfattende verdioverføring fra kommunesektoren til staten, fra eierkommuner/-fylkeskommuner til vertskommuner/-regioner, og fra det offentlige til private eiere. Dersom dette skulle bli vedtatt må eierkommuner og -fylkeskommuner få full erstatning.

Ingen av modellene Hjemfallsutvalget har lansert er gode. Dette gjelder også transaksjonsalternativet, selv om dette synes å ivareta samfunnsmessige interesser i noe større grad enn de andre. Dette forutsetter at det suppleres med f.eks fornuftige utleieordninger, slik at det ikke hindrer fornuftige strukturendringer i bransjen.

I spørsmål av så stor nasjonal betydning som det her dreier seg om bør behov, konsekvenser og alternativer utredes langt grundigere enn det som hittil er gjort.

Oslo 27. januar 2004

Harald K. Horne
fylkesrådmann

Saksbehandler	Hans Børte
Avd/seksjon	Økonomi
Vedlegg nr./tittel	1. Høringsuttalelse fra Akershus Energi 2. Sammendrag NOU 2004: 26 Hjemfall

Vedlegg 1

Olje- og energidepartementet
Postboks 8148 Dep
0033 OSLO

Akershus Energi AS
Pausveien 6
1927 Rånåsfoss
Telefon 63 82 33 00
Faks 63 82 90 50
www.akershusenergi.no
post@akershusenergi.no

Bankgiro 7058.06.40301
Organisasjonsnummer
NO 976 542 606 MVA

Vedlegg 1 sak B 4/05

Deres ref.:
Vår ref.:
Vår saksbehandler: Knut Olav Tveit

Rånåsfoss, 27.01.2005

Høringsuttalelse hjemfall

Vi viser til hjemfallsutvalgets innstilling av 30. november 2004 (NOU 2004:26 Hjemfall) med høringsfrist 1. mars 2005. Konsernet Akershus Energi (AE) ønsker i denne sammenheng å avgi høringsuttalelse på vegne av datterselskapene Akershus Kraft AS og Skien Kraftproduksjon AS.

Oppsummering

AE ser betydelige svakheter både ved hjemfallsutvalgets innstilling og de ulike mindretallsforslagene. I praksis innebærer disse hel eller delvis ekspropriasjon av nesten en hel bransje. Vi vil her særlig peke på at utgangspunktet for at hjemfallsspørsmålet ble reist var antakelsen om at EØS-rettslige forhold krevde likebehandling av offentlige og private aktører ved nye transaksjoner. Da synes det mer naturlig om man hadde foreslått endringer som primært angikk de få private aktørene slik at disse økonomisk sett ble likebehandlet med de mange offentlige. Vi vil også påpeke det selvmotsigende i at kraftverk allerede eid av det offentlige likevel skal hjemfalle til det offentlige.

Vi mener innstillingen – dersom den blir vedtatt - vil få store, negative økonomiske og eiermessige konsekvenser. I tillegg er den svakt juridisk fundert slik at en eventuell gjennomføring kan legge til rette for årelange juridiske konflikter. Det synes tvilsomt om man til fulle har unyttet det spillerommet EU-/EØS-retten gir. Utvalgets mandat synes i det hele tatt at å ha vært for snevert til at saken kunne behandles i sin fulle bredde. Dette understrekes av svært kort høringsfrist som er så knapp at den skaper praktiske problemer i forhold til behandling i eieres og selskapers styrende organer.

I et spørsmål av så stor nasjonal viktighet som eierskapet til våre vannkraftressurser det viktig med en helt annen bredde i saksbehandlingen. Siden mange energiselskap er vertikalintegreerte (produksjon / nett / kraftsalg m.m.) vil denne saken også få konsekvenser på andre områder enn kraftproduksjon.

Vi ber om at man nå legger opp til en bredt anlagt politisk behandling av energibransjens fremtid hvor et av hovedmålene er å opprettholde et sterkt offentlig, nasjonalt eierskap. Både energi-, nærings-, sysselsettings- og distriktpolitiske spørsmål må her adresseres. Debatten bør fokusere på en videreføring av dagens hjemfallsregime hvor offentlige eiere har evigvarende konsesjoner. Løsningen som til slutt velges bør være verdinøytral slik at eierkommuner, vertskommuner, private eiere og staten verken kommer bedre eller verre ut enn før. Samtidig må hensynet til likebehandling av private / utenlandske eiere ivaretas for kommende transaksjoner.

Vi anbefaler også at man tar inn over seg EU-rettens dynamiske natur slik at man ikke gjør drastiske endringer nå som senere kan kjennes ugyldige eller unødvendige i forhold en EU-rett i stadig forandring. Vi mener at den beste måten å sikre nasjonal kontroll over kraftressursene er gjennom et sterkt offentlig eierskap, og ikke gjennom lovgivning som senere kan endres.

Det er behov for strukturendringer i kraftbransjen. Uansett hvilke løsninger som velges må de ikke hindre rasjonalisering og effektivisering gjennom for strukturelle tiltak, herunder utleie. En avklaring av hjemfallsspørsmålet vil trolig føre til økt omsetning av kraftverk. For å bevare en sterk, regional offentlig eid struktur er det avgjørende at man i en slik situasjon også setter bransjen rent kapitalmessig i stand til å møte den nye situasjonen. Det er ikke situasjonen i Norge i dag.

Akershus Energi anbefaler å gjennomføre en grundig prosess hvor viktige samfunns-politiske spørsmål og konsekvenser utredes og debatteres. Da øker også mulighetene for å få til en god og omforent løsning som er bærekraftig over tid.

Den etterfølgende høringssaken er bygd opp slik:

- AE – kort historikk
- Svakheter ved innstillingen
- Forslag til videre prosess
- Avslutning

AE – kort historikk

Konsernet Akershus Energi er heleid av Akershus fylkeskommune. Da selskapets første kraftverk sto ferdig i 1922 var det et resultat av eiers ønske om å bygge infrastruktur, og dermed legge til rette for vekst og velstand i landsdelen. Utbyggingen innebar en betydelig økonomisk risiko for fylket og dets innbyggere, og var over en periode på 40 år tyngende utgiftspost i de fylkeskommunale regnskapene. I flere år besto rundt halvparten av det fylkeskommunale budsjettet av overføringer til kraftverket. AE tjener i dag penger og forvalter store verdier, men uten eiers vilje til å tenke langsiktig på vegne av en hel region, hadde selskapet ikke hatt livets rett.

Omfanget av AEs virksomhet har gjennom årene økt kraftig gjennom en langsiktig strategi med industribygging for øyet. Etter at den nye energiloven kom tidlig på 1990-tallet tok AE på seg arbeidet med å samordne og industrialisere mye av nettvirksomheten i Akershus. Nettet ble senere samordnet med store deler av det øvrige nettet i regionen i det som er en samfunnsøkonomisk langt bedre løsning enn utgangspunktet med mange og små nettselskap.

AEs hovedområde er nå kraftproduksjon, men selskapet har også interesser innenfor alternative energikilder hvor man jobber aktivt med å utvide engasjementet i regionen. Konsernets hovedstrategi er å vokse på kraftproduksjon gjennom oppkjøp av kraftverk. Dette for å samordne kraftverk / vassdrag og ta ut synergier gjennom effektive løsninger som gir både bedrifts- og samfunnsøkonomiske gevinster.

Svakheter ved innstillingen

Om hjemfallsutvalgets flertallsinnstilling, eller forslaget til statens representanter skulle bli vedtatt innebærer det i praksis at 90 prosent av bransjen nærmest blir ekspropriert. Det vil si fullstendig, eller delvis ekspropriasjon av markedsverdier for over 200 milliarder kroner hvorav opptil godt over tre milliarder (2/3) fra Akershus Energis eier.

En slik massiv inndragning av verdier til fordel for staten vil det i moderne tid være vanskelig å finne paralleller til. Akershus Energi vil også påpeke at når man snakker om tilnærmet evigvarende verdier som i kraftsektoren er det mulig å argumentere for at vanlige nåverdberegninger av tapet man blir påført ved hjemfall etter 75 år ikke blir gyldige. Eksempelvis vil man ved bruk av en lavere og mer riktig rentesats (intergenerasjonsrente) få et helt annet bilde av størrelsen på tapet som kommuner og fylkeskommuner blir påført.

Det offentlige eier i dag rundt 90 prosent av norsk kraftproduksjon slik at nesten hele bransjen rammes hardt dersom hjemfallsinstituttet endres i tråd med innstillingen. Vi vil her peke på at utgangspunktet for at hjemfallsspørsmålet ble reist var antakelsen om at EØS-rettslige forhold krevde likebehandling av offentlige og private aktører. Da synes det mer naturlig om man hadde foreslått endringer som primært angikk de få private aktørene slik at disse økonomisk sett ble likebehandlet med de offentlige.

Innstillingen foreslår å ta i bruk svært negative virkemidler overfor de mange offentlige selskaper som i en årrekke har forvaltet kraftproduksjonen til fellesskapets beste, og ikke minst tatt betydelig økonomisk risiko i forbindelse med vannkraftutbygginger. I stedet kunne man kanskje ha oppnådd det samme gjennom positive virkemidler i forhold til de få private aktørene som faktisk dannet utgangspunktet for at saken i det ble tatt ble satt på dagsorden. En slik løsning ville også fremstå som verdinøytral i forhold til de offentlige selskapene som på denne måten ikke ville få forringet sine verdier. Utvalgets innstilling fremstår altså verken som verdi-, eller eiernøytral idet den innebærer negativ forskjellsbehandling av offentlige eiere vurdert opp mot dagens situasjon med evigvarende konsesjoner.

Det finnes altså store, prinsipielle betenkeligheter ved nærmest å ekspropriere en hel bransje. Akershus Energi ser det slik at flertallsinnstillingen og forslaget til statens representanter i tillegg til også har en rekke andre svakheter:

Snevert mandat. Utvalgets mandat synes å ha vært for snevert til at saken kunne behandles i sin fulle bredde. I et så viktig spørsmål burde energi-, nærings- og distriktpolitiske konsekvenser blitt grundig vurdert. Kraftbransjen er svært viktig både for sysselsetting, og næringsutvikling over det ganske land. Med de store energipolitiske utfordringene Norge står ovenfor i årene som kommer er det også her all mulig grunn til å vurdere nøye hvilke konsekvenser endringer i rammevilkår og eierforhold kan få. Utvalgets mandat omfattet heller ikke vurdering av andre løsninger enn hjemfall, og det

helt sentrale erstatningsspørsmålet ble ikke drøftet. En så begrenset gjennomgang som den innstillingen representerer er etter vårt syn ikke egnet som grunnlag for ekspropriasjon av enorme verdier.

Kort høringsfrist. Fristen for høringsinstansene går ut 1. mars 2005 mens innstillingen ble avgitt så sent som 30. november 2004. Dette er etter vår mening altfor kort tid i en så viktig sak. Dette særlig fordi mandatet var så snevert at en rekke helt sentrale problemstillinger ikke blir berørt i innstillingen (se over). Videre er fristen satt så knapp at både selskaper og eiere får praktiske problemer med i det hele tatt å få behandlet høringsuttalelsene i sine respektive styrende organer. Til sammen er dette til hinder for at spørsmålet om fremtiden til norsk kraftproduksjon kan få en betryggende politisk behandling.

Juridisk uavklart. En eiendomsoverføring av verdiene i kraftsektoren til staten er å sammenligne med ekspropriasjon. Grunnloven forutsetter at det i slike tilfeller skal ytes full kompensasjon. Det er ikke tilstrekkelig begrunnet hvorfor Grunnloven skal settes til side på dette punktet. Innstillingen er her i utakt med hva store deler av det ledende juridiske miljø på området har gitt uttrykk for. Den tvil som også statens fremste juridiske rådgiver, Justisdepartementets lovavdeling, har fremmet i en egen betenkning, tilsier en langt grundigere utredning av saken.

Den foreslåtte lovendring er ellers så vidtgående at dens lovlighet med stor sannsynlighet vil bli rettslig prøvd i forhold til Grunnloven, Den Europeiske Menneskerettighetskonvensjon (EMK) og EØS-retten. Sistnevnte er utgangspunktet for utvalgets arbeid og nettopp derfor er det en stor svakhet at verken begrensninger eller muligheter i denne lovgivningen synes å være tilstrekkelig utforsket.

En manglende helhetlig utredning og konsekvensanalyse vil kunne medføre at det regelverk man har, selv med de endringer som eventuelt foretas, fortsatt vil kunne være i strid med så vel nasjonalt som internasjonalt regelverk på en rekke punkter.

Utvalgets innstilling innebærer kort og godt en uhensiktsmessig lovgivning. En lovendring kan utløse massive erstatningskrav mot staten. Ingen er tjent med at det over en årrekke kan versere saker i rettsystemet mellom staten og kraftselskaper og mellom staten og kommuner / fylkeskommuner. Dette kan blant annet få fokus bort fra både industriell utvikling og utvikling av en overordnet energipolitikk.

Store negative økonomiske konsekvenser. Utvalgets innstilling vil utvilsomt få en rekke sterkt negative økonomiske konsekvenser. Også her er det en påfallende mangel på gode konsekvensutredninger, men en del effekter synes likevel ganske tydelige:

- Innstillingen kan virke negativt i forhold til det lokal og regional verdiskapning. Flertallet av energibedriftene er i dag eid av fylker og kommuner. Bedriftene utgjør et viktig instrument for verdiskapning i distriktene. De regionalpolitiske virkningene av en overføring av hele eller deler av eiendomsretten til staten er ikke utredet, men at dette får konsekvenser for videre eierskap, og evne / vilje til satsning synes ganske opplagt. Et nytt lovverk bør tvert i mot i stedet legge forholdene til rette for vitale og desentraliserte enheter som kan bidra til lokal / regional næringsutvikling og verdiskapning.

- Snevrere økonomisk fokus kan bli resultatet. Kraftverkseiere vil i realiteten ikke bare få begrensede muligheter til å satse på nye prosjekter ved at incentivet til å investere i langsiktige og lønnsomme prosjekter forsvinner etter hvert som hjemfallet nærmer seg. De vil også kunne tvinges inn i en ganske snever og samfunnsmessig uheldig økonomisk tankegang. Noen selskap vil utelukkende kunne komme til å fokusere på høyest mulig kortsiktig avkastning, noe som også kan gå ut over vedlikeholdsviljen og energieffektiviteten. Innstillingen kan altså skape en utvikling der kraftnæringen blir en svært snever næring hvor maksimal melking av verdier frem til hjemfall blir prioritert fremfor teknologiutvikling, vedlikehold og kompetanseoppbygging. Dette kan i sin tur redusere mulighetene for nye arbeidsplasser i distriktene ved å fremme driftsformer som ikke ivaretar samfunnsøkonomiske, distrikts- og næringspolitiske målsetninger.
- Store verdier kan settes i spill. Kommunale kraftverk er nå en evig inntektskilde for kommuner og fylkeskommuner. Dersom eierne ønsker å sikre at de også i fremtiden har en slik, varig inntektskilde, kan et alternativ være å selge kraftverkene før de taper seg alt for mye i verdi etter som hjemfall nærmer seg. Slike eier- og strukturmessige konsekvenser er ikke belyst i det eksisterende forslaget selv om muligheten for salgstras er omtalt i en rapport Olje- og energidepartementet har bestilt av ECON. Det vil for eksempel være åpenbart uheldig hvis brorparten av norsk vannkraftproduksjon legges ut for salg omtrent samtidig. Hva betyr det for prisene man kan håpe på å oppnå? Betyr dette at store deler av norsk kraftproduksjon vil havne på utenlandske hender? Og hva er konsekvensene for både kommuneøkonomien og norsk økonomi som sådan, ved at så store beløp eventuelt settes i omløp over en relativt kort tidsperiode?
- Innføring av hjemfall for offentlig eide kraftverk er åpenbart en betydelig skjerpelse av rammevilkårene for de aktuelle selskapene. Dette finnes det støtte for i ECON-rapporten bestilt av departementet.
- Ved hjemfallstidspunktet blir eierne sittende med gjelden mens staten får verdiene. Gjelden må altså betales før eiendomsretten overføres. Dette kan sterkt redusere selskapenes evne til å betale utbytte til eierne i tiden før hjemfall. Samtidig kan det ytterligere forsterke muligheten for at en del kraftselskap utelukkende må fokusere på relativt snevre økonomiske forhold uten mulighet til nyskapning og langsiktig tenkning.

Bred forankring mangler. Hjemfallsutvalgets innstilling bærer preg av utvalgets svært snevre mandat, og kan i så måte ikke sies å være representativt for den debatten som i dag føres i de berørte miljøer. Innstillingen har da også vakt sterkt negative reaksjoner. I et så sentralt politisk spørsmål burde myndighetene i langt større grad ha tilstrebet reell deltakelse og involvering fra de berørte miljøer. Dette har Hjemfallsutvalgets snevre mandat været til åpenbart hinder for.

Forslag til videre prosess

I et spørsmål av så stor nasjonal viktighet som eierskapet til våre vannkraftressurser, er det altså viktig å legge til rette for en helt annen bredde og omfang i saksbehandlingen enn det man ser i det smale, mer lovteknisk pregede resultatet av hjemfallsutvalgets arbeid.

Vi foreslår at man nå legger opp til en bredt anlagt politisk behandling av energibransjens fremtid hvor et av hovedmålene er å opprettholde et sterkt offentlig, nasjonalt eierskap.

Utvalgets innstilling kan få utilsiktede og til dels dramatiske konsekvenser på energi-, nærings-, sysselsettings- og distriktpolitiske områder. Det er avgjørende betydning at konsekvensene ved å gjøre dramatiske endringer i kraftsektoren utredes og belyses på en skikkelig måte. Måsetningen bør være å jobbe frem langsiktige og bærekraftige løsninger. Alle berørte parter bør få delta i en prosess hvor de ulike alternativene og konsekvensene av disse utredes ordentlig, og hvor hensikten er å finne verdinøytrale løsninger. Dersom det til tross for ovenstående legges opp til en stortingsproposisjon med grunnlag i den foreliggende NOU vil vi kreve at forslaget til proposisjon sendes ut på bred høring.

I forhold til innretning og innhold i en slik debatt har vi en del innspill og betraktninger vi mener bør hensyntas:

Hjemfall videreføres. Akershus Energi forstår det bredt forankrede politiske ønsket om en videreføring av hjemfallsinstituttet som sådan. Poenget er å finne gode løsninger som ivaretar nye behov, men respekterer det historiske grunnlaget. Blant annet kan det være grunn til å se på innholdet i begrepet "hjemfall til det offentlige". Det er ikke gitt at hjemfallet må skje til staten. Det offentlige Norge består av tre forvaltningsnivåer og dette kan gi muligheter i forhold hvem et kraftverk skal hjemfalle til. Vi vil her også påpeke det selvmotsigende i at kraftverk allerede eid av det offentlige likevel skal hjemfalle til det offentlige.

Verdinøytralitet. Uansett hvilket resultat man kommer frem til bør løsningen være verdinøytral for flest mulig av de involverte parter. Vi mener for eksempel at verken eierkommuner, vertskommuner, private eiere eller staten bør komme dårligere eller bedre ut enn i dag. Samtidig er det viktig at behovet for likebehandling av private og utenlandske eiere i forbindelse med nye transaksjoner blir oppfylt.

EU-/EØS-rett. De EU- og EØS-rettslige problemstillinger i forhold til hjemfall er ikke utredet godt nok. Innstillingen sikrer verken at det eksisterende handlingsrommet er utnyttet eller at forslagene er bærekraftige over tid. Mangelen på en slik avklaring gjør at man kan oppleve utilsiktede og sterkt negative konsekvenser i forhold eierstruktur, utenlandsk eierskap osv. – dersom innstillingen kritikkkløst tas opp til behandling. Vi vil her peke på at den beste måten å sikre norsk kontroll over vannkraften er gjennom vedvarende, offentlig eierskap, og ikke gjennom en lovgivning som man stadig risikerer prøvd opp mot en dynamisk EU-rett. Det at EU-retten har en tendens til å utvikle og forandre seg over tid gjør at man bør være forsiktig med store, drastiske inngrep av den typen hjemfallsutvalget foreslår. Trolig er det klokere og langt mindre risikabelt med en skrittvis tilnærming.

Strukturendringer. Det er behov for en strukturendring i norsk kraftbransje. Uansett hvilke løsninger som velges er det sentralt at de ikke er til hinder for rasjonalisering og effektivisering. Her vil muligheter for utleie, fusjoner og lignende kunne være aktuelle løsninger. Trolig vil en endelig avklaring av hjemfallsspørsmålet også føre til større interesse både for kjøp og salg av kraftverk. For å bevare en sterk regional, offentlig eid struktur kan det være avgjørende at man også setter bransjen rent kapitalmessig i stand til å møte den nye situasjonen. Dette kan skje på flere forskjellige måter for eksempel gjennom statlige investeringsfond, Folketrygdfondet, livselskaper oa. Sett i lys av at det i dag finnes finansiell overkapasitet i utlandet for investeringer i norske energiselskaper blir dette momentet svært viktig.

Åpen tilnærming. Det er for tidlig å komme med konkrete forslag. Likevel finnes det eksempler på hvordan man kan løse opp i hjemfallsproblematikken. Man bør se på om dagens konsesjonsregime i grove trekk kan videreføres, men med den endring at private eiere i nye transaksjoner kompenseres for det tapet de lider ved at nye konsesjoner ikke blir evigvarende. Det er også grunn til å vurdere om den såkalte transaksjonsmodellen kan være noe å bygge på. Dette under forutsetning av at modellen bygges ut med utleiemodeller og annet som kan sikre mulighetene for strukturendringer og rasjonalisering i bransjen. (Slik transaksjonsmodellen er nå gir den for store innelåsningseffekter og vil dermed være til hinder for strukturendringer.) Spørsmålet om behovet for hjemfall av kraftverk som allerede eies av det offentlige bør også utredes. I det hele tatt kan det finnes en rekke alternativer som mandatet til utvalget har vært for snevert til å fange opp.

Avslutning

Akershus Energi anbefaler å gjennomføre en grundig prosess hvor viktige samfunns-politiske spørsmål og konsekvenser utredes og debatteres. Da øker også mulighetene for å få til en god og omforent løsning. For å få til dette mener vi at høringsfristen for hjem-fallsutvalgets innstilling bør utsettes, men innstillingen bør uansett ikke danne grunnlag for en lovproposisjon. Når hjemfallssaken på et tidspunkt forelegges Stortinget i en proposisjon er det viktig at også denne blir gitt en høringsfrist som gir rom for grundig og god behandling hos de involverte parter.

På linje med resten av næringen er Akershus Energi villig til å delta aktivt og konstruktivt i arbeidet med å finne gode, bærekraftige løsninger i hjemfallsspørsmålet.

Vennlig hilsen
Akershus Energi AS